

Mentaliseringsagent eller turkamerat? Om rolleforståelse på psykisk helse-feltet

Odd Volden
brukeraktivist

Fortsatt har tjenesteytere for liten tiltro til brukernes ressurser, drømmer og ambisjoner. I møtet med tydelige brukere og brukerrepresentanter stikker fagfolk i stedet hodet i sanden, eller fortsetter å bruke makt.

EGEN KRAFT: Det finnes mange muligheter i samfunnet, og der mulighetene ikke finnes, kan psykologene skape dem sammen med oss, skriver Odd Volden. Illustrasjon Kristin Berg Johnsen

DEBATT: BRUKERE OG BEDRING

Innlegget følger opp Marit Borgs artikkel «Bedringsprosesser slik de leves i hverdagslivet» i denne utgaven av Tidsskriftet. Fortsatt har tjenesteytere for liten tiltro til brukernes ressurser, ambisjoner og drømmer, skriver Volden.

Hvis jeg skulle bli overkjørt av trikken og bli trillet inn på operasjonsstua med livstruende skader, må legen gjerne hete Torgeir Husby, Gro Harlem Brundtland eller Josef Mengele for min del. Det eneste som betyr noe, er at jeg kommer ut med så mange fungerende organer og levende hjerneceller som mulig.

Jeg er pragmatisk når det kommer til kroppen. Jeg vet lite om hvordan den er skrudd sammen. Jeg har stor respekt for folk som klarer å gjøre naturfagleksene sine grundig nok til å bli leger. Jeg har stor respekt for dem som holder hodet kaldt når beinpipene brekker og magesekken sprekker.

Men om jeg igjen skulle gå i dørken som følge av for lang tids enegang, er det en forutsetning for å komme videre at jeg ikke møter leger og sykepleiere med selvtillit og handlingstvang som neshorn i brunst. Da trenger jeg simpelthen ikke flere mennesker som vet på mine vegne. Men når jeg etter hvert begynner å ane at vårsola kanskje ikke bare vil meg vondt, er det like vitalt at jeg ikke møter en psykolog som er så tilbakelemt at hun truer med å gå i oppløsning. Henne kan jeg heller ikke bruke til noe.

Samvær og varighet

Det jeg kan bruke til noe, er psykisk helsearbeidere som er villige til å «elska meg enda ned i helvete», men som likevel lar meg ta avgjørelsene når jeg selv ønsker å ta avgjørelsene. Det jeg har bruk for, er mennesker som tilbyr samvær og varighet istedenfor samtaler og brudd. Det jeg vil ha, er folk som sier et ubetinget ja til å stå i og virke i mitt i nettverk så lenge jeg ønsker og trenger det.

Marit Borgs doktoravhandling, slik den presenteres i en artikkel i denne utgaven av Tidsskriftet, er viktig. Den er viktig for brukerne, fordi den bidrar til å gjøre handlingsrommet, valgmulighetene og repertoaret større for dem. Den er viktig for de profesjonelle, fordi den motvirker medikalisering og legger større bevisbyrde på helsepersonell som på autopilot fortsetter å fokusere på sykdom og behandling av sykdom.

«Jeg tenker i grunnen mer på hva jeg mener bedringsprosesser *ikke* handler om,» sier en av Borgs intervjupersoner. «Og det er når andre bestemmer over meg.»

Jeg har sittet som brukerrepresentant i en av kontrollkommisjonene for psykiatriske sjukehus i seks år. Jeg har sett hva som skjer når samlebåndpsykiatrien gjør at brukernes erfaringer kommer til å dreie seg om «å bli bestemt over». Det er lite som opprører meg mer enn å se tvang bli legitimert med henvisning til lidelsen, når det er like sannsynlig at det er tjenesteapparatets forståelsesformer og organisering som utløser tvangen.

Ut av kontoret

Jeg har også sett eksempler på at det er forskjeller på legens og psykologens oppfatninger og smidighet under klagemøtene. Det vil være avgjørende for utviklingen av psykisk helse-feltet om psykologene tør å utfordre tjenestene og faget, og det vil være avgjørende for utviklingen av feltet at psykologene i større grad orienterer seg mer mot nettverksarbeid og ambulant virksomhet og mer vekk fra tradisjonell «sitte-og-snakke-på-kontoret-terapi».

Det vil være avgjørende for utviklingen av psykisk helsefeltet om psykologene tør utfordre tjenestene og faget

Fortsatt er det slik at tjenesteyterne har for lite tiltro til våre ressurser, ambisjoner og drømmer. Det finnes mange muligheter i det norske samfunnet, og der mulighetene ikke finnes, skal dere skape dem, sammen med oss. I fremtiden vil vi ikke ha to så atskilte leirer som vi fortsatt har i dag, der

tjenesteyterne bare yter og tjenestebrukerne bare bruker. Neste bølge på feltet blir forhåpentligvis at tjenesteutøvere og tjenestebrukere deler en felles rolle: som «tjenesteskaper».

Den norske debatten om hvordan vi forholder oss til psykiske lidelser, er i minimal grad preget av «antipsykiatriske holdninger». Det er et langt større problem at fagfolk har for liten analytisk kapasitet når de møter substansielle motargumenter fra brukersida. Fagfeltet sliter fortsatt med ettervirkningene av 150 år med absolutt makt. Dette fører til at man i møte med tydelige brukere og brukerrepresentanter enten stikker hodet i sanden eller fortsetter å bruke makt. Institusjonaliseringen sitter for tiden ikke primært i murveggene, men i de profesjonelles hoder.

Utvidet repertoar

Marit Borgs forskningsresultater reduserer ikke nødvendigvis de profesjonelles betydning. For bedringsforskningen bidrar samtidig til å øke de profesjonelles muligheter for rolle- og repertoarvalg. Forhåpentligvis er det her brukere og profesjonelle skal møtes i tida som kommer: En større grad av gjensidighet i utforsking av roller og repertoar vil være helt nødvendig for at flere av oss skal oppleve bedring. Vi som bruker tjenestene, vil nok fortsatt ha nytte av både mentaliseringsagenter og turkamerater. Men vi vil i mye større grad selv avgjøre hvem vi trenger og når og for hvilke formål vi trenger dem. u